

התקציב הלאומי לשנת הכספים 1965/66¹

מבוא

להלן התקציב הלאומי השביעי, המהווה סיכום ארצי של ההתפתחויות במשק בשנה החולפת ותחזית ההתפתחויות הכלכליות העיקריות בשנה הקרובה. סיכום שנת 1964 מתבסס על נתונים ארציים וחלקיים של החשבונות הלאומיים, מאזן התשלומים ונתונים אחרים, אשר מקורם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרדי הממשלה ומחלקת המחקר של בנק ישראל. האומדנים המובאים בתקציב לאומי זה הם אומדנים מוקדמים ויש להניח שהאומדנים הסופיים יהיו שונים. התחזית לשנת 1965 מתבססת על ניתוח המגמות הקיימות במשק, תוך התחשבות בשינויים הצפויים במדיניות הכלכלית של הממשלה, כפי שהם באו לידי ביטוי בנאום התקציב של שר האוצר, ובהשפעת תקציב הממשלה. המוצע, המונח על שולחן הכנסת. כבשנים קודמות, הוכן תקציב לאומי זה במשותף, על-ידי היועץ הכלכלי במשרד האוצר, הרשות לתכנון כלכלי במשרד ראש הממשלה ומחלקת המחקר של בנק ישראל.

פרק א': קווים להתפתחות המשק בשנת 1964

א. סיכום

בשנת 1964 נמשכו מספר מגמות שניכרו במשק כבר בשנת 1963 ובשנים קודמות: נמשכה הרמה הגבוהה של הפעילות הכלכלית, והתוצר הלאומי גדל באופן ריאלי בשיעור מהיר — 10–11 אחוזים, בדומה לשנת 1963. התעסוקה גדלה ב-5 אחוזים לערך כשיעור גידולה ב-1963, ובאבטלה חלה ירידה נוספת, על אף גידול האוכלוסיה ב-4.2 אחוזים. עליית רמת המחירים של המקורות היתה איטית, יחסית, והגיעה ל-3–4 אחוזים במוצע, לעומת עלייה של כ-7 אחוזים ב-1963. הצריכה הפרטית הריאלית לנפש גדלה בשיעור של 6–7 אחוזים לנפש, קצב גידול שהוא כנראה עולה על קצב הגידול בשנת 1963.

הביקוש הכספי הכולל במשק, גדל גם בשנת 1964 בשיעור שעלה על הגידול הריאלי בתוצר. דבר זה השתקף בחלקו בעליית מחירים. אולם עלייה זו היתה מרוסנת, יחסית. לכן התבטא הגידול בביקוש המקומי גם בעלייה ניכרת בעודף היבוא, אשר יחד עם הגידול בתוצר הלאומי איפשרו את הגידול המהיר יותר בצריכה ובהשקעות.

מגמות שונות אלה במאזן התשלומים בשתי השנים, פעלו באופן מנוגד על ההתרחבות המוניטרית: בשנת 1963 הביא הגידול הרב בצבירת יתרות מטבע החוץ (שחל על אף הירידה ביבוא ההון) להרחבה מוניטרית ניכרת. לעומת זאת חלה בשנת 1964 עלייה קטנה יותר בצבירת יתרות מטבע חוץ וזאת למרות הגידול הרב ביבוא ההון. דבר זה הביא לעלייה איטית יותר

¹ הוכן על ידי משרד האוצר, הרשות לתכנון כלכלי במשרד ראש הממשלה ומחלקת המחקר של בנק ישראל ופורסם לראשונה בטבת תשכ"ה, דצמבר 1964.

באמצעי התשלום. בסיכום, גדלו אמצעי התשלום בשנת 1964 במחצית משיעור גידולם ב-1963, בממוצע שנתי.

ב. מאזן התשלומים

הגירעון השוטף הגיע בשנת 1964 לסכום של 525 מיליון דולר, לעומת גירעון של 407 מיליון דולר בשנת 1963.

הגירעון במאזן המסחרי הסתכם בשנת 1964 ב-440 מיליון דולר, לעומת גירעון מסחרי בסך של כ-315 מיליון דולר בשנת 1963.

לעומת זאת, ירד הגירעון במאזן השירותים מ-94 מיליון דולר בשנת 1963 ל-85 מיליון דולר בשנת 1964. באותה שנה חל גידול בחוב החיצוני של מדינת ישראל, תוך כדי שיפור במבנה החוב, הן מבחינת אורך תקופת ההלוואה הממוצעת, והן מבחינת גובה הריבית הממוצעת. התקבולים החד-צדדיים הסתכמו בכדי 340 מיליון דולר, רמה דומה לזו של 1963, ואילו בתנועות ההון לזמן קצר ובינוני נטו, חלה עלייה של כ-100 מיליון דולר.

חלק ניכר מהגידול בגירעון המסחרי נבע ממספר גורמים מקריים, שאין להניח כי יתמידו בשנים הבאות. הכוונה היא לירידה הכמותית ביצוא ההדרים, בעקבות פגיעת הקרה, ליצוא מוגדל של אניות וכן להגדלת המלאי. לכיוון הגדלת הגירעון, פעלה גם הרעה בתנאי הסחר, שחלה בשנת 1964. מחירי היבוא עלו ב-4 אחוזים בערך, ואילו מחירי היצוא ירדו במידת מה. התפתחות זו תרמה אף היא לגידול הגירעון בסך של 20-25 מיליון דולר.

עם זאת, ברור כי חלק מהגידול בעודף היבוא מקורו בהתפתחויות הפנימיות במשק, ובעיקר הגידול בביקוש המקומי לצריכה ולהשקעות, שערכב הגדלת היצוא, והביא להרחבת היבוא. תהליך ההרעה במאזן המסחרי שהחל למעשה עוד באמצע שנת 1963, היה מהיר יותר במחצית הראשונה של 1964, והואט במידת-מה במחצית השנייה של השנה.

1. היבוא

בשנת 1964 גדל היבוא על כל מרכיביו. הגידול הרב ביותר חל ביבוא נכסי השקעה, ביחוד ביבוא אניות. כן חל גידול ניכר ביבוא של ציוד לחקלאות, של אמצעי תחבורה וציוד למערכות קשר. מאידך, חל גידול איטי יותר ביבוא ציוד לתעשייה. יבוא מוצרי תצרוכת גדל במידה ניכרת כתוצאה מצבירת המלאי של מצרכי מזון מסויימים ומעליית הביקוש המקומי. בנכסי תצרוכת בני קיימא חל גידול רב, תופעה אפינית לעלייה ברמת החיים. יבוא חומרי גלם לתעשייה, לרבות יהלומי גלם, גדל בשיעור העולה על שיעור הגידול בתפוקה, דבר המעיד על הגידול במלאי. מאידך, לא גדל יבוא חומרי הגלם לחקלאות. בעיקר הודות ליבולי הברכה של גרגרים שהושגו השנה.

2. היצוא

הגידול המועט יחסית ביצוא, בעיקר ביצוא הסחורות, נבע ברובו מירידה של כ-20 מיליון דולר ביצוא של פרי הדר. כשליש מירידה זו מוסבר ע"י הירידה בכמות המיוצאת, עקב פגיעת הקרה בחורף 1964 והאיחור בהבשלה בעונת 1965, וכשני שלישים מירידה זו נגרמו ע"י ירידת מחירים בחו"ל. ביצוא התעשייתי חל גידול בשיעור של כ-15 אחוזים, אך בקצב איטי במידת מה מזה של אשתקד. בחדשים האחרונים של השנה, ניכרה החשה בקצב גידולו של היצוא התעשייתי. ההאטה ביצוא התעשייתי התרכזה במוצרי מתכת. מאידך עלה בשיעור ניכר יצוא מוצרי פרי הדר, עלייה שבחלקה הגדול נבעה מגידול אחוז הבררה המיועד לתעשייה, בעקבות הקרה. כן מן הראוי לציין את המשך הגידול המהיר ביצוא מוצרים כימיים ומחצבים, טכסטיל והלבשה, ואת הגידול הרב, ביחס, ביצוא כלי רכב וחלקיהם. קיפאון או ירידה ביצוא ניכרו בעיקר בענפים ומוצרים

שבהם היצוא מבוסס על עודפי הייצור לשוק המקומי, כגון – מלט, צמיגים ולבידים – שבהם חלות תנודות בהתאם להתרחבות או לצמצום הביקוש בשוק המקומי. ירידת המחירים הממוצעים של היצוא היתה בעיקרה במחירי פרי הדר, ויש ליחסה במיוחד לעודף היצע הפירות, הדרים ונשירים כאחד, בשוקי אירופה. כן השפיעה הירידה באיכות של הפרי הישראלי, עקב הקרה, על הירידה במחירים. ביצוא השירותים בשנה זו חלה עלייה של כ-18 אחוזים בעיקר ביצוא שירותי תיירות ותחבורה.

3. יבוא ההון

יבוא ההון נטו (כולל תנועות הון לזמן ארוך ובינוני, והעברות חד צדדיות) הגיע השנה ל-605 מיליון דולר, גידול בסך של כ-86 מיליון דולר, שהם 18 אחוזים, לעומת השנה הקודמת. ההפרש בין עודף היבוא ויבוא ההון נטו (המופיע בלוח 7, יבוא ההון, בסעיף "שינוי ביתרות נטו") הגיע בשנת 1964 ל-80 מיליון דולר לעומת 112 מיליון דולר בשנת 1963. בהפרש זה בשנת 1964 נכלל גידול יתרות נטו של מטבע-חוץ בסכום של 25 מיליון דולר, והיתרה בסך של 55 מיליון דולר מיצגת תנועות הון לזמן קצר, וכן טעויות והשמטות. בהיקף התקבולים החד-צדדים לא חל שינוי משמעותי, והם הסתכמו בסך של כ-340 מיליון דולר.

תנועות ההון נטו לזמן ארוך ובינוני תרמו כ-265 מיליון דולר ליבוא ההון לעומת 166 מיליון דולר בשנת 1963. ההשקעות מחו"ל, ברוטו, הסתכמו ב-150 מיליון דולר, עליית-מה בהשוואה לשנה הקודמת. מכירות מלווה העצמאות, ברוטו, הסתכמו ב-90 מיליון דולר, עלייה בשיעור של כ-14 אחוז לעומת שנת 1963. ההלוואות נטו לזמן ארוך ובינוני, גדלו בשנת 1964 בסך של כ-125 מיליון דולר, לעומת גידול של 15 מיליון דולר בשנת 1963.

ג. התפוקה

בשנת 1964 נמשכה המגמה של גידול מהיר בתוצר הלאומי והוא גדל בשיעור של כ-10-11 אחוזים, בדומה לשיעור הגידול בשנת 1963. גידול ריאלי רב חל בתוצר החקלאי (כ-15 אחוזים, לעומת 10 אחוזים בשנה הקודמת), על אף פגיעות הקרה, ובעיקר הודות להכפלת יבולי הפלחה ולשפע ביבול פירות הקיץ, בעקבות גשמי הברכה. גם בענפי בעלי החיים חלה הרחבה, במיוחד בלול. התפוקה התעשייתית גדלה בשיעור של 13-14 אחוזים, שיעור הדומה לזה של שנת 1963. גידול בשיעור העולה על הממוצע חל בייצור נייר, מוצרי מתכת, כימיה ומחצבים, הלבשה ומזון. הגידול המהיר בענפים אלה קשור לרוב בהתרחבות השוק המקומי. הגידול בתפוקת הנייר, יש ליחסו להתקדמות בשטח הפרסומת והאריזה; הגידול בתפוקת ענף המתכת מוסבר בעיקר ע"י גידול ההשקעות בצידוד; העלייה בתפוקת ענף המזון מוסברת על ידי עליית הביקוש לבשר וגידול ניכר בייצור של מוצרי פרי הדר. הגידול בתפוקת מוצרי הכימיה והנפט בא בעקבות התרחבות זיקוק הנפט והתעשייה הפטרוכימית. גידול בשיעור הנופל מהממוצע חל בענפי היהלומים, העור, הטכסטיל, כלי התובלה, המכונות והדפוס. בעקבות הקשיים שנתגלו בהגדלת יצוא היהלומים גדל עיבודם בשיעור נמוך מבשנים קודמות. מספר המועסקים בתעשייה גדל בשנת 1964, בממוצע, בכ-7 אחוזים, והתפוקה לעובד עלתה איפוא ב-6 אחוזים לערך.

בשנת 1964 חלה ירידה בחלקו של היצוא בסך התפוקה התעשייתית. היצוא התעשייתי גדל בכ-15 אחוזים, לעומת גידול של למעלה מ-20 אחוזים בשנת 1963. יצוא היהלומים גדל ב-15 אחוזים לעומת גידול בשיעור של 25 אחוזים בשנת 1963. גם היצוא התעשייתי ללא יהלומים,

עלה בקצב איטי מאשר בשנה הקודמת. גידול של 15 אחוזים ב־1964 לעומת 19 אחוזים ב־1963. העלייה ביצוא התרכזה במספר ענפים. שעיך תפוקתם מיועדת ליצוא — מוצרי פרי הדר, דלק מזוקק, צמנט־נחושת ואשלג. מאידך, חלה ירידה ביצוא צמיגים, נייר וקרטון, ומוצרי מתכת, וכן האטה ניכרת בגידול יצוא לבידים, הלבשה ושמיים. ברוב המקרים, מוסברת הירידה או האטה הגידול ע"י התרחבות הביקוש המקומי.

מחירי התפוקה התעשייתית עלו במשך שנת 1964 ב־3 אחוזים בקירוב. עלייה איטית זו — חרף התרחבות הביקוש — מוסברת בעיקרה ע"י מדיניות הממשלה שהתבטאה בפעולות לריסון המחירים באמצעות מטה המחירים.

בתפוקת ענף הבנייה חלה השנה עלייה ריאלית מהירה יותר מאשר אשתקד. לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה חל בשנת 1964 גידול בשיעור של כ־10 אחוזים בבנייה למגורים, המורכב מגידול של כ־10 אחוזים בבנייה הציבורית, וכ־9 אחוזים בבנייה הפרטית.

לפי אינדיקטורים שונים יתכן שהבנייה למגורים גדלה בשיעור רב יותר מהנזכר לעיל; בעיקר כתוצאה מגידול רב יותר בבנייה הציבורית, מעל לשיעור הנזכר לעיל¹.

בהתחלות בנייה לסוגיהן חלה עלייה ללא תקדים, ובעיקר בבנייה הציבורית למגורים שהיקפה לא גדל בשנת 1963. נראה כי בשנה החולפת חלה האטה בקצב הבנייה הממוצע, כלומר התארכות משך הבנייה. מגמה זו, שהתבטאה כפי הנראה בעיקר בשלבי הגמר של הבנייה, ניתן להסביר על ידי הקשיים בהשגת עובדים מקצועיים.

הגידול בתפוקה הריאלית בענף התחבורה הוחש לעומת שנת 1963, ובמיוחד בלט הגידול בספנות וגמלים, תעופה והובלת משאות.

ד. האוכלוסיה והתעסוקה

בסוף דצמבר 1964 מנתה האוכלוסיה בישראל 2,530 אלף נפש, לאחר שגדלה במשך השנה ב־100,000. האוכלוסיה הממוצעת מנתה 2,480 אלף, 4.2 אחוזים יותר מאשר ב־1963. מספר המועסקים גדל ב־5 אחוזים בקירוב. במספר מחפשי העבודה חלה ירידת־מה. המועסקים החדשים נקלטו בעיקר בענפי התעשייה, המסחר והשירותים הציבוריים. בחקלאות ירד מספר המועסקים, וזאת בגלל העונה הגשומה וצמצום יבול ההדרים ליצוא.

ממוצע האבטלה ירד ב־15 אחוזים לערך לעומת התקופה המקבילה אשתקד. ירידה תלולה באבטלה חלה במחוזות חיפה ותל־אביב, ואילו במספר עיירות פיתוח בצפון ובדרום חלה עלייה באבטלה, בעיקר של עובדים בלתי מקצועיים. המצב של תעסוקת־יתר, המתבטא בעודף ביקוש לעובדים, נמשך גם בשנת 1964. במספר העובדים שנדרשו ולא סופקו ע"י לשכות התעסוקה חל גידול בשיעור ניכר.

ה. השכר וההכנסות

השכר הממוצע לשכיר עלה בשיעור של כ־13–14 אחוזים. בהתחשב בעלייה של 6 אחוזים שחלה במספר השכירים, גדלו תשלומי השכר במשך בשיעור של 19–20 אחוזים.

לפי אינדיקטורים חלקיים ואומדנים מוקדמים, נראה כי ההכנסות מרווחים עלו כנראה בשיעור נמוך מהעלייה בשכר. ההכנסה הלאומית גדלה בשיעור של 14–15 אחוזים.

¹ האומדן של גידול רב יותר של הבנייה הציבורית מבוסס על הערכה לפיה משך הבנייה הממוצע של השלד, קצר יותר מזה שנלקח בחשבון ע"י הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ו. הצריכה הפרטית

הצריכה הפרטית גדלה בשנת 1964 באופן ריאלי בשיעור של 11 אחוזים לערך לעומת 9.5 אחוזים בשנת 1963. גידול זה מהווה עלייה של 6-7 אחוזים בצריכה הריאלית לנפש, לעומת 5.5 אחוזים אשתקד. מחירי הצריכה עלו ב־4 אחוזים.

ההחשה בגידול הצריכה לעומת 1963 בלטה בצריכת מזון, בעיקר של פירות, וזאת בעקבות כמויות השיא של הפירות הנשירים והירידה היחסית שחלה במחיריהם לצרכן.

שיעור הגידול בצריכת מוצרים בני־קיימא היה בשנה זו גבוה כבשנת 1963, דהיינו ב־20 אחוזים. הגידול הרב ביותר היה בכלי רכב, שרכישתם גדלה בשנת 1963 בשיעור של יותר מ־70 אחוזים וגם בשנת 1964 גדל שיעור רכישתם בעשרות אחוזים. מרבית הגידול היתה במחצית הראשונה של השנה, ובמחציתה השנייה, לאחר העלאת שיעורי המכס על מכוניות מיבוא, חלה ירידה ברכישתן.

גם במוצרים אחרים, המאפיינים רמת חיים גבוהה, חלה עלייה ניכרת, כגון רשמ־קול שרכישתם התרחבה ב־23 אחוזים לערך, כיריים ותנורי גז — ב־50 אחוזים בערך. חל גידול ניכר ברכישת ריהוט וציוד למשק בית, וכן נתווספו לאחרונה מוצרים חדשים, במימדים בעלי משמעות, לנכסים בני־הקיימא — מזגני אויר ומכשירי טלביזיה. מאידך נראה כי חלה רווייה ברכישת מקררים חשמליים ומקלטי רדיו שבהיקף קנייתם נסתמנה ירידה.

מגמת עליית רמת החיים התבטאה לא רק בהיקף הצריכה אלא גם בהרכבה ובאיכותה. בהרכב הצריכה של מכוניות ומכשירים חשמליים ניכרת עלייה רבה יותר בגדלים בינוניים וגדולים ומעבר לאיכויות יקרות. מגמה זו ניכרת גם במזון, וכן בבדים ומוצרי טכסטיל.

ז. הצריכה הציבורית

בצריכה הציבורית חל בשנת 1964 גידול ריאלי של 8-9 אחוזים בדומה לגידול בשנת 1963. מחירי הצריכה הציבורית עלו בממוצע ב־6 אחוזים בערך. בסך הכל הגיע שיעור הגידול הנומינלי בצריכה הציבורית ל־15-16 אחוזים.

ח. ההשקעה

לאחר אי גידול בהשקעה הגולמית בנכסים קבועים בשנת 1963, חלה עלייה ניכרת בהשקעות בשנת 1964, שגדלו באופן ריאלי ב־16 אחוזים בערך.

העלייה הרבה ביותר, בשיעור שעלה על 60 אחוזים, היתה בהובלה, תחבורה וקשר. היא התבטאה בכל אחד מהענפים הללו: הגיעו מספר אניות, הורחבו העבודות בנמלים ובכבישים, וגדלה בשיעור רב ההשקעה בשירותי התקשורת.

בכלל ההשקעה בבנייה ובעבודות עפר, לרבות הבנייה לענפי המשק, חל גידול בשנת 1964, לעומת ירידה קלה בשנת 1963.

גם הבנייה למגורים, שפחתה בשנת 1963, התרחבה ב־1964 בשיעור ניכר. במיוחד גדלה הבנייה הציבורית: התחלות הבנייה, ובעיקר בבנייה לעולים, חודשו בהיקף גדול ביותר לעומת אי הגידול בשנת 1963.

גם בהשקעה הגולמית בחקלאות חלה עליית־מה, בעיקר הודות לגידול במלאי בעלי החיים וכן בעקבות ההשקעות המזורזות במיכון וציוד. מאידך, עם השלמת שלב א' של מפעל המים הארצי והתחלת הפעלתו בקיץ 1964, חלה ירידה בהשקעות במפעלי השקיה. המגמה של גידול מהיר יותר בהשקעות בציוד לעומת הבנייה, נמשכה גם בשנת 1964.

מגמת הריסון בעליית המחירים, שאיפיינה את שנת 1963, נמשכה גם ב־1964. מחירי המקורות עלו במוצק ב־3–4 אחוזים בלבד, לעומת עלייה של 7 אחוזים אשתקד. מדד המחירים לצרכן, כולל ירקות ופירות, היה במוצק גבוה ב־5 אחוזים לעומת 1963, שהוא שיעור עלייה נמוך במקצת מאשר מ־1962 ל־1963.

גם מחירי ההשקעות עלו בשיעור נמוך יותר מאשר בשנת 1963. מאידך היתה העלייה במחירי הצריכה הציבורית וכן במחירי השירותים מהירה מאשתקד. התפתחות זו יש לזקוף במידה רבה למדיניות הממשלה, שפעלה ע"י שימוש באמצעים ישירים למניעת עליות מחירים. בעיקר השפיע על היצרנים החשש מפני חשיפה. כן היתה תוספת הסחורות שכוונו לשוק המקומי, כתוצאה מהגדלת הגירעון, גורם מרסן את עליית המחירים. מדיניות ריסון המחירים פעלה בעיקר לגבי המוצרים בעוד שלגבי השירותים כוחם מוגבל.

עודף הביקוש ששרר במשק, בתנאי הנזילות הגבוהה, הורגש ביתר שאת בשוק המוצרים והשירותים מאשר בשנת 1963, אך מדיניות הממשלה מנעה את ביטוי בעליית מחירים, והוא השתקף בגידול הגירעון בחשבון השוטף — בהגדלת היבוא ובהקטנת הגידול ביצוא כאחת. יתכן שגם להתפתחויות בשוק הנכסים היתה השפעה מסוימת להגברת הלחץ בשוק המוצרים והשירותים. בסוף 1963 ובתחילת 1964 חלה ירידה במחירים ובהיקף העסקות בשוק המניות והמקרקעין, כנראה בעקבות צירוף של גורמים, וביניהם שפע בהנפקות חדשות, נטייה למימוש רווחים לאחר עליית שיעור ספקולטיבית ממושכת, וגורמים פסיכולוגיים שונים, ובעיקר כתוצאה מירידת הנזילות במשק.

קצב העלייה השנתי של מדד המחירים לצרכן, בלי ירקות ופירות היה כ־5 אחוזים. מדד הירקות והפירות יהיה בסוף דצמבר 1964 נמוך כנראה מרמתו בסוף דצמבר 1963. בתחום העיקרי שבו הופעלו אמצעי הריסון הישירים — במוצרים התעשייתיים — נשמרה פחות או יותר יציבות המחירים הנמשכת מאז החודשים האחרונים של 1962. הופעלו גם אמצעים כגון תמיכות והפחתת היטלים בעיקר לגבי מוצרי יבוא שמחיריהם בחו"ל עלו. סעיף התמיכות בתקציב הממשלה גדל מ־150 מיליון ל"י ב־1963/64 לכ־220 מיליון בתקציב 1964/65, דהיינו עלייה של 40 אחוזים. מחירי התחבורה, שהיו נתונים בעלייה בשנים קודמות (9 אחוזים ב־1963), לא עלו בשנת 1964, דבר שנתאפשר ע"י הגדלת הסובסידיות לקואופרטיבים לתחבורה. מחירי השירותים במדד עלו ב־7–8 אחוזים, לעומת עלייה של כ־4.5 אחוזים במשך שנת 1963. בתחום זה נראה כי לחץ עודף הביקוש בא לידי ביטוי חופשי.

מפנה בולט חל בשנת 1964 בשוק הדירות, כשקצב עליית המחירים הואט במידה ניכרת לאחר שנים אחדות של עלייה תלולה. שיעור העלייה בחדשים הראשונים של 1964 היה פחות ממחצית שיעור העלייה בשנת 1963, וזאת בעיקר כתוצאה מתיקון בחוק מס שבת מקרקעין שמנע ספסרות בשוק זה.

י. אמצעי התשלום

בהשוואה לשנתיים הקודמות היתה ההתרחבות המוניטרית בשנת 1964 קטנה יחסית. אמצעי התשלום גדלו במשך השנה ב־110 מיליון ל"י לערך, שהם 7 אחוזים, לעומת גידול בשיעור של 28 אחוזים בשנת 1963. הרמה הממוצעת של אמצעי התשלום בשנת 1964 היתה גבוהה ב־13 אחוזים משהיתה בשנת 1963, לעומת עלייה של כ־30 אחוז בין השנים 1962 ו־1963. שלא כבשנת 1963, בה היתה הצבירה של מטבע החוץ שהומר ללירות ישראליות מקור נכבד לעליית אמצעי התשלום, היווה מטבע חוץ גורם מצמצם לגבי אמצעי התשלום בשנת 1964. האשראי לממשלה, שבשנת 1963 הצטמצם ב־30 מיליון ל"י, גדל בשנת 1964 ב־70 מיליון ל"י. האשראי הבנקאי לציבור גדל בסך של 190 מיליון ל"י לעומת שנת 1963. גידול זה כלל

כ־50 מיליון ל"י אשראי במטבע חוץ, כ־60 מיליון ל"י אשראי מהקרן לעידוד היצוא, והיתרה — אשראי למטרות שונות, לרבות אשראי מכוון.

לעומת העלייה האיטית באמצעי התשלום, חלה עלייה מהירה יותר בנכסים נזילים אחרים ובמיוחד בתיווך השטרות, שיתרותיו בסוף השנה הגיעו ל־600 מיליון ל"י בקירוב, לעומת 434 מיליון ל"י בתחילת השנה.

ההרחבה הרבה בהיקף תיווך השטרות, והעלייה שחלה במשך מרבית חדשי השנה במכירות נטו של המילווה הממשלתי קצר המועד, קשורות כנראה אף הן ברפיון שחל בבורסה לניירות ערך ובשוק המקרקעין, שכתוצאה ממנו הוגדל הביקוש לשטרות הנזכרים, שהנם נזילים ובעלי תשואה גבוהה יחסית. אולם נראה כי הירידה היחסית בנזילות במשך נתנה אותותיה גם בתחום זה, וקצב גידולו של תיווך השטרות במחצית השנייה של השנה, הואט כדי מחצית משיעור גידולו במחצית הראשונה של השנה. במחצית השנייה של השנה נסתמנה גם ירידה ביתרות מילווה קצר מועד.

פרק ב': ההתפתחות הצפויה בשנת 1965

א. המדיניות הכלכלית של הממשלה

המדיניות הכלכלית של הממשלה לשנת 1965 מכוונת בראש ובראשונה לריסון שיעור הגידול המהיר של הביקוש המצרפי במשק, וזאת על ידי האטת קצב הגידול של הפעילות המשקית בשטח ההשקעות ומיתון הגידול בצריכה.

המדיניות מבוססת על ההנחה שהגדלת הגירעון במאזן השוטף במשך שנת 1964 גבעה במידה רבה מהביקוש המקומי הגואה, המביא להגדלת היבוא והמתחרה על סחורות היצוא. עודף ביקוש זה הוא שהביא ללחץ על המקורות, שבעקבותיו נשתרר במשק מצב של תעסוקת יתר, שגררה העלאת השכר, ובדרך זו גם מיעטה את כושר התחרות של המשק.

בעיה שנייה עליה מתכוונת המדיניות הכלכלית לענות היא בעית נזילות־היתר במשק. נזילות־היתר היא תוצאה של הגדלת האשראי לציבור ולממשלה בשנים קודמות. כמו כן יש לתת את הדעת לעובדת קיומם של פקדונות גדולים במטבע חוץ בידי הציבור, שסכומם מגיע לכדי 230 מיליון דולרים, וכן להחזקת אגרות חוב קצרות מועד, בסך של קרוב ל־300 מיליון ל"י, בידי הציבור. המרה ופירעון מוקדם של כספים אלה עלולים להזרים למשק סכומי כסף שיגדילו את עודף הביקוש, ויערערו את היציבות.

המדיניות להאטת קצב הגידול בפעילות המשקית, תתבטא בצעדים הבאים:

(א) קיום תקציב מאוזן, תוך שאיפה לעודף, ואיזון קופתי של פעולות הממשלה, וזאת תוך כדי גידול קטן יחסית, 8 אחוזים, בהיקף התקציב הכולל ובהיקף הצריכה הציבורית. דבר זה ייעשה תוך המנעות מהטלת מסים חדשים המכוונים למרביתו של הציבור.

(ב) צמצום בשיעורי הגידול של ההשקעות, וזאת ע"י האמצעים הבאים:

1. ברירה קפדנית באישור השקעות מקומיות וזרות, במטרה לעודד בעיקר השקעות התורמות להגדלת היצוא או לצמצום היבוא, במידה שהוא כדאי למשק, וכן השקעות המכוונות לאיזורי פיתוח.

2. צמצום היקף הבנייה אשר אינה תורמת לשיפור מאזן התשלומים. בעיקר תוגבל בנייה של מוסדות ציבור, וכן בנייה אחרת, במידה שאינה מכוונת לקליטת עלייה.

תיעשינה הפעולות הבאות לצמצום הנזילות של המשק:

(א) תמשך המדיניות של ריסון במתן אשראי לציבור ולממשלה, והכוונתו לענפים בעלי עדיפות, בעיקר לענפי יצוא.

(ב) תינקטנה פעולות לבלימת הגידול בהיקף תיווך השטרות, שבאמצעותו הוגדל האשראי במשק.

(ג) תינקט ברירה קפדנית בקבלת הלוואות במטבע-חוץ ובהנפקת ניירות ערך בחו"ל. כן תימנע זכות הקונברטביליות של הון הבא ארצה למטרות של ספקולציה.

(ד) תישמר היציבות היחסית במחירים, במידה שהדבר לא יביא לעיוותים חמורים במבנה הייצור ובהשקעות.

(ה) תיבדקנה האפשרויות להרחבת החיסכון במסגרת קופות הגמל לגבי קבוצות שכירים ועצמאיים נוספות. הממשלה תפעל לעידוד הבורסה כמכשיר להגברת החיסכון ולגיוס הון להשקעות.

(ו) פקדונות מטבע חוץ ואגרות מילווה קצר מועד ימשיכו ליהנות מתנאים מועדפים של ריבית והנחות ממס, במטרה לעודד אי המרתם או פרעונם.

במטרה להגדיל את מידת הייעול וכושר התחרות של המשק, ולהקטין את העיוותים, יינקטו אמצעי המדיניות הבאים:

(א) תימשך המדיניות הקיימת של חשיפה הדרגתית של הייצור המקומי לתחרות של מוצרי יבוא, ובמסגרת זו יתחילו בהורדה סלקטיבית של שיעורי המכס.

(ב) יוחלל בביטול הדרגתי של הסובסידיות במטרה להפנותן לנצרכים, וכדי להקטין עיוותי מחירים במשק.

בשנה הקרובה יוגבר העידוד הניתן למפעלי יצוא, ע"י הגדלת הקרנות להון חוזר, סיוע בפיתוח מוצרי יצוא חדשים, השתתפות בהוצאות הרצה של מפעלי יצוא ובהוצאות הכרוכות בכיבוש שווקים חדשים. כן יינתן עידוד לחברות יצוא.

הערכת ההתפתחות במשק, במשך שנת 1965, המתוארת להלן, מבוססת על הנחה שעיקרי המדיניות יבוצעו הלכה למעשה. ברור שרק ביצוע מכלול הצעדים הנסקרים יביא לתוצאות הצפויות.

יחד עם זאת, אין לצפות להפיכה מיידית של המגמות הבלתי רצויות, כתוצאה מביצוע, ולו גם נמרץ, של המדיניות המתוארת. בשנת 1965 תתגלנה רק תוצאותיה החיוביות הראשונות. על מנת להבטיח שינוי המגמות שיביא להקטנה ניכרת של הפער במאזן השוטף, יהיה צורך בהתמדה במדיניות במשך שנים מספר.

ב. תחזית ההתפתחות במשק

רמת הפעילות הגבוהה במשק תמשיך להתקיים גם בשנת 1965, תוך נטייה לירידת-מה בקצב ההתרחבות בהשוואה לשנת 1964. התוצר הלאומי הגולמי יגדל בשיעור של 9-10 אחוזים לעומת שיעור גידול של כ-11 אחוזים בשנת 1964. השינוי הבולט ביותר בשנת 1965 יתבטא בהאטה ניכרת בשיעור הגידול של ההשקעות, אשר נאמד בכדי 4 אחוזים בלבד, לעומת גידול בשיעור של כ-16 אחוז בשנת 1964.

בצריכה הפרטית צפוי גם בשנת 1965 גידול בשיעור ניכר, אם כי קטן במידת-מה מזה של שנת 1964, וזאת כתוצאה צפויה מהאטה בקצב הגידול בפעילות הכלכלית. הצריכה הפרטית הכוללת תגדל בשיעור של כ-9 אחוזים, לעומת גידול של כ-11 אחוז בשנת 1964; ואילו הצריכה הפרטית לנפש תגדל בשנת 1965 ב-5-6 אחוזים, לעומת גידול של 6-7 אחוזים בשנת 1964.

לפי התחזית, לא יוחלל בשנת 1965 שינוי בגירעון במאזן השוטף; היצוא יגדל בכדי 15 אחוזים לעומת גידול של 8 אחוזים בלבד ביבוא. שינוי מגמת הגידול בגירעון תהיה בחלקה תוצאה של הצמצום הצפוי בגידול הביקוש המקומי. צמצום זה נובע מהאטה קצב הגידול בהשקעות, ומהתרחבות קטנה יחסית של אמצעי התשלום בשנת 1964 ובשנת 1965 מחד, וממדיניות העידוד של היצוא, מאידך.

בשנת 1965 צפויה ירידה בשיעור של כ־7 אחוזים ביבוא ההון, שהיא בחלקה תוצאה של מדיניות הברירה באישור השקעות והנפקת ניירות ערך בחוץ לארץ.

1. האוכלוסיה וכוח העבודה

האוכלוסיה תגדל בשנת 1965 ב־3.9 אחוזים, ומספר האוכלוסין נאמד בסוף אותה שנה ב־2.630 מיליון נפש. במספר המועסקים צפוי גידול של כ־5 אחוזים, שיעור העולה על שיעור הגידול באוכלוסיה, וזאת בגלל הגדלה צפויה בהשתתפות בכוח העבודה. בעיקר כתוצאה מגידול בהשתתפותן של נשים, וקיצור תקופת השירות בצבא. באותה שנה צפוי המשך המצב של תעסוקה מלאה, תוך כדי צמצום מידת תעסוקת־היתר.

2. ההכנסות

ברמת תשלומי השכר במשך בשנת 1965 צפויה עלייה בשיעור של 16–17 אחוזים לעומת אשתקד: מזה כ־5 אחוזים עקב הגידול במספר המועסקים וכ־7–6 אחוזים כתוצאה מעליית השכר הממוצע לעובד על מרכיביו השונים — שכר יסודי, זחילת שכר, הפרשי שכר וכו'. כן צפויה תוספת שכר בשיעור 3–4 אחוזים, כתוצאה מתשלום תוספת היוקר, באוקטובר 1964. הגידול הריאלי בשכר לשעת עבודה יהיה במסגרת העלייה הצפויה בתוצר לעובד, שיגדל עקב המשך תהליך המיכון של הייצור. הגידול הצפוי בהכנסה הלאומית בשנת 1965 נאמד ב־15–16 אחוזים (בהנחה של עליית מחירים של כ־5 אחוזים), והיא תסתכם בכדי 8 מיליארד ל"י. ההכנסה הלאומית לנפש תגיע באותה שנה ל־3,090 ל"י לעומת 2,785 ל"י בשנת 1964. ההכנסה הפנויה ממקורות פנים תעלה באותה שנה בשיעור של כ־14 אחוזים.

3. המחירים

בשנת 1965 תימשך היציבות היחסית של המחירים. העלייה השנתית הממוצעת הצפויה במדד המחירים לצרכן תשאר בגבולות העלייה בשנת 1964, בשיעור של כ־4–5 אחוזים. חלק מעלייה זו ייגרם על ידי הורדת היקף תשלומי הסובסידיות. עליית מחירי המקורות נאמדת בשיעור של קרוב ל־4 אחוזים בדומה לשיעור עלייתם בשנת 1963.

4. הצריכה הפרטית

בשנה הנידונה צפוי במשך גידול ניכר בצריכה הפרטית, אם כי בשיעור נמוך בכדי אחוז אחד מאשר בשנת 1964. בצריכה הפרטית הריאלית צפוי בשנת 1965 גידול בשיעור של כ־9 אחוזים, ובהתחשב בעליית מחירים צפויה בשיעור של 5 אחוזים, תגדל הצריכה הפרטית במחירים שוטפים בכדי 14 אחוזים. הגידול הצפוי בצריכה לנפש נאמד בכדי 5–6 אחוזים, לעומת גידול בשיעור של 6–7 אחוזים בשנת 1964.

5. הצריכה הציבורית

בשנת 1965, כבשנת 1964, צפויה עלייה בשיעור של כ־7 אחוזים בצריכה הציבורית, שיעור הדומה לשיעור הגידול של התקציב הממשלתי בכללו. הצריכה הציבורית לנפש גם היא תגדל בשיעור דומה לזה של 1964, בכדי 4 אחוזים.

גידול ניכר זה בצריכה הציבורית הצפוי בשנת 1965 נובע בעיקר מהרחבת הצריכה במסגרת הביטחון, החינוך, הבריאות והסעד.

6. ההשקעות

בשנת 1965 צפויה ירידה בולטת בקצב הגידול של ההשקעות במשק, בהשוואה לגידולן בשנת 1964, והן תגדלנה בשיעור של כ-4 אחוזים במחירים קבועים, וזאת לעומת גידול ריאלי בשיעור של כ-16 אחוזים בשנת 1964. האטת קצב הגידול של ההשקעות היא הביטוי המעשי של המדיניות לצמצום הפעילות במשק.

בהיקף ההשקעות, ללא בנייה למגורים, לא צפוי שינוי בעל חשיבות. אי הגידול בסך השקעות הוא תוצאה של ירידה ניכרת של ההשקעות באניות ומטוסים, במחצבים ובתכניות השקיה. ההשקעות בתעשייה תמשכנה לגדול וסך ההשקעות יגיע ל-460 מיליון ל"י בערך, שיעור גידול של כ-5 אחוזים. בהשקעות במסחר ושירותים כספיים ואישיים צפוי שיעור גידול דומה. בהשקעות בענף החקלאות צפוי גידול בשיעור של כ-7 אחוזים, וזאת כתוצאה מהגדלת ההשקעות בענף המטעים ובגידולים המיועדים ליצוא, השקעות נוספות בענף ההדרים, וכן השקעות לביסוס משקים.

השקעות בחשמל תגדלנה בכדי 70 אחוזים, במסגרת ביצוע שלב א' של הקמת תחנת כוח בחיפה.

בהשקעות בתחבורה ותקשורת יבשתית וימית צפוי גידול בשיעור של כ-13 אחוזים בעיקר בהשקעות בכבישים, בשירותי הדואר, הטלפון ובשירות הרכבות. לעומת זאת תחול ירידה בהשקעות בנמלים, וירידה גדולה בהשקעות באניות. בהשקעות במחצבים, למעט השקעות בתשלובת הכימית, צפויה ירידה בשיעור של 41 אחוזים.

ההשקעות בבנייה למגורים תגדלנה בשנה הנידונה בשיעור של כ-4 אחוזים לעומת גידול של כ-10 אחוזים בשנת 1964. צמצום הגידול בבנייה למגורים צפוי בעיקר בבנייה הציבורית, וזאת כתוצאה ישירה של מדיניות הממשלה. בבנייה הפרטית צפוי גידול של כ-3 אחוזים, לעומת 9 אחוזים בשנת 1964.

צפויה האטה ניכרת בקצב הגידול בבנייה הציבורית והוא יצטמצם ל-5 אחוזים בערך, לעומת גידול בשיעור של כ-10 אחוזים בשנה הקודמת.

7. היצוא

הגידול הצפוי ביצוא בשנת 1965 נאמד בשיעור של כ-16 אחוזים, לעומת גידול בשיעור של 10 אחוזים בלבד בשנה הקודמת.

8. התפוקה

בשנת 1965 צפוי גידול של 9-10 אחוזים בתוצר, שיעור גידול הנמוך במקצת מזה של שנת 1964. הגידול בתוצר הוא תוצאה של המשך צפוי בגידול התפוקה התעשייתית, החקלאית ובשירותים, בשיעורים דומים לאלה של שנת 1964, בעוד שבהיקף התפוקה בענף הבנייה צפויה עלייה קטנה יותר מאשר בשנה הקודמת.

9. יבוא הסחורות

בשנת 1965 צפויה עלייה מתונה בשיעור של כ-10 אחוזים ביבוא הסחורות לעומת עלייה בשיעור של כ-22 אחוזים בשנת 1964, והוא יגיע ל-845 מיליון דולר. עיקר הירידה ביבוא הסחורות נובעת מירידה גדולה ביבוא אניות. ביבוא הסחורות, ללא אניות ומטוסים, יש לצפות בשנת 1965 לגידול של כ-10 אחוזים, לעומת עלייה בשיעור של 16 אחוזים בשנת 1964.

ביבוא חומרי גלם ודלק יחול גידול בשיעור של כ-10 אחוזים, לעומת גידול של כ-17 אחוזים בשנת 1964.

קצב הגידול ביבוא נכסי השקעה, למעט אניות ומטוסים, יואט והוא נאמד ב-7 אחוזים, לעומת גידול של כ-13 אחוזים בשנת 1964. ירידה בולטת בשיעור של כ-36 אחוזים צפויה ביבוא אניות ומטוסים.

10. יצוא הסחורות

יצוא הסחורות נאמד ב-415 מיליון דולר בערך, עלייה בשיעור של כ-19 אחוזים לעומת השנה הקודמת, אשר בה היה שיעור הגידול 4 אחוזים בלבד.

עיקר העלייה ביצוא נבע מהגידול ביצוא התעשייתי ללא יהלומים, הנאמד ב-200 מיליון דולר, עלייה בשיעור של כ-21 אחוזים לעומת עלייה של כ-15 אחוזים בשנה הקודמת. ביצוא היהלומים צפויה עלייה בשיעור של כ-13 אחוזים והוא יסתכם ב-135 מיליון דולר.

היצוא החקלאי יסתכם ב-80 מיליון דולר, עלייה בשיעור של כ-23 אחוזים לעומת השנה הקודמת. העלייה ביצוא החקלאי נובעת מגידול בשיעור של כ-18 אחוזים ביצוא ההדרים, הנאמד ב-65 מיליון דולר, וזאת לאחר יצוא בסך 52 מיליון דולר בשנת 1964. גם לאחר עלייה זו טרם יגיע יצוא ההדרים לרמת השיא של שנת 1963. ביצוא החקלאי האחר לא צפוי גידול בעל משמעות.

11. מאזן השירותים

יבוא השירותים לשנת 1965 נאמד ב-435 מיליון דולר, עלייה בשיעור של כ-9 אחוזים לעומת השנה הקודמת. גידול זה ביבוא שירותים הוא תוצאה של גידול צפוי בשיעור של 9 אחוזים ביבוא שירותי ממשלה, גידול בשיעור של כ-13 אחוזים ביבוא שירותי תחבורה ובהוצאות תיירות ישראלית בחו"ל, וגידול בשיעור של כ-6 אחוזים בתשלום שירותי הון לחו"ל.

באותה שנה יסתכם יצוא השירותים ב-355 מיליון דולר, עלייה בשיעור של כ-13 אחוזים לעומת השנה הקודמת. גידול זה הוא תוצאה של גידול בשיעור של כ-15 אחוזים ביצוא שירותי תחבורה, ביטוח ותיירות, ואי שינוי ביצוא שירותי הון ושירותי ממשלה.

כתוצאה מהנ"ל יסתכם הגירעון במאזן השירותים ב-80 מיליון דולר לעומת 85 מיליון דולר בשנה הקודמת.

12. הגירעון במאזן השוטף

היבוא הצפוי של סחורות ושירותים בשנת 1965 נאמד ב-1,280 מיליון דולר ויצוא הסחורות והשירותים באותה שנה נאמד ב-770 מיליון דולר. מכאן שהגירעון הצפוי במאזן השוטף יעמוד על 510 מיליון דולר, לעומת גירעון צפוי של כ-525 מיליון דולר בשנת 1964. מכאן שבשנה הנדונה תיפסק המגמה של גידול בגירעון.

בעוד שבשנת 1964 היווה היצוא רק כ-56 אחוזים מהיבוא, הרי בשנת 1965 יגדל חלקו ל-60 אחוזים מסך היבוא.

13. יבוא ההון

בשנת 1965 צפויה ירידה בשיעור של 7-8 אחוזים ביבוא ההון, וזאת בעיקר כתוצאה ממדיניות הברירה בעידוד ההשקעות וביבוא ההון, ובגלל ירידת הכדאיות של ההשקעות בעסקי נכסי דלא ניידי. ירידה זו נובעת בעיקר מירידה צפויה בהשקעות מחו"ל, ברוטו, שתסתכמה ב-120 מיליון דולר, לעומת 150 מיליון דולר בשנת 1964.

העברות ההון החד-צדדיות נאמדות ב-320 מיליון דולר, ירידה קלה, בשיעור של כ-6

אחוזים לעומת השנה הקודמת. הפיצויים מגרמניה יעמדו על רמתם הגבוהה ויסתכמו בכדי 140 מיליון דולר. תהיה זו השנה האחרונה לקבלת כספי השילומים.

בשנת 1965 יסתכמו הלוואות הבנק העולמי ב-20 מיליון דולר, לעומת 15 מיליון דולר בשנה הקודמת. הלוואות ממשלת ארצות הברית ברוטו (א.א.י. די. ובנק יציב) יסתכמו באותה שנה ב-50 מיליון דולר, גידול בשיעור של 25 אחוזים.

ההכנסות ברוטו ממילווה הפיתוח ימשיכו לעמוד על רמה גבוהה של 90 מיליון דולר. אולם התקבולים נטו יצטמצמו ל-15 מיליון דולר בלבד, בגלל סכומי הפירעון הגדולים החלים באותה שנה.

פרק ג': השוואת התקציב הלאומי לשנת 1964 עם ההתפתחויות שחלו בשנה זו בפועל

בהתאם לתחזית, המשיכה הפעילות המשקית לגדול בשיעור ניכר בשנת 1964, שאף עולה על זה החזוי.

לפי התחזית, היה צפוי גידול בתוצר הלאומי בשיעור של כ-9.5 אחוזים, ואילו למעשה גדל התוצר בשיעור של כ-11 אחוזים.

גם ההשקעות המשיכו לגדול בשיעור ניכר, העולה במקצת על החזוי. אף כי נשמרה היציבות היחסית של המחירים, כצפוי, עלה השכר בשיעור העולה במידה רבה על הצפוי.

לעומת זאת, חל גידול ניכר מעל לחזוי, בגירעון בחשבון השוטף במאזן התשלומים. הגידול בגירעון, נבע בעיקר מגידול ביבוא ומהירידה ביצוא החקלאי. היצוא התעשייתי (כולל יהלומים), עלה בשיעור של כ-15 אחוזים, שיעור שגם הוא איטי יותר מזה החזוי.

הגידול בגירעון בחשבון השוטף, הוא בעיקר תוצאה של התפתחויות בלתי צפויות, שמקורן: (א) בגורמים חיצוניים וארעיים, אשר אינם נובעים ממגמות ההתפתחות במשק ומהמדיניות הכלכלית;

(ב) בהגדלת הפעילות, שהיתה מלווה בגידול הצריכה, בשיעור העולה על הצפוי.

הגורמים החיצוניים העיקריים הם:

הרעה בתנאי הסחר של המשק הישראלי. מחירי היבוא עלו בשיעור של 3-4 אחוזים, בעוד שבמחירי היצוא חלה ירידת-מה, במיוחד במחירי פרי-הדר. הגורמים הארעיים הם:

1. ירידה ביצוא החקלאי, ובעיקר בירידת כמויות פרי-הדר שיוצאו, שמקורה בפגיעת כפור ביבולים;

2. גידול בלתי צפוי, במלאי חומרי גלם מיובאים;

3. גידול רב במיוחד ביבוא של אניות.

ההשקעות גדלו בשנת 1964 בכ-16 אחוזים, לעומת תחזית של 12 אחוזים. שיעור הגידול בבנייה למגורים, היה כנראה, נמוך מהשיעור החזוי של 18 אחוזים.

בצריכה הפרטית והציבורית חלה עלייה גדולה יותר מן החזוי. הצריכה הפרטית גדלה בשיעור של 11 אחוזים, לעומת שיעור חזוי של כ-9 אחוזים. הצריכה הפרטית לנפש גדלה בשיעור של 6-7 אחוזים, לעומת גידול חזוי בשיעור של כ-5 אחוזים, דבר שהתבטא בעלייה גדולה במיוחד בצריכת מוצרים בני-קיימא, ומעבר לצריכה של סוגי סחורות בעלי איכות גבוהה יותר. באותו זמן, גדלה הצריכה הציבורית בכדי 9 אחוזים, לעומת שיעור גידול חזוי של 5 אחוזים. הגידול בצריכה הציבורית מעל לצפוי, נובע בעיקר מגידול בלתי מתוכנן בהוצאות לקליטת עלייה ובהוצאות ביטחון.

ההכנסה הלאומית גדלה בשנת 1964 בכדי 14-15 אחוזים, שיעור דומה לזה שבתחזית. גם ההכנסה הפרטית הפנויה גדלה בהתאם לחזוי, בשיעור של 12 אחוזים לערך.

הלוחות המצורפים לתקציב הלאומי

לוח 1

המקורות והשימושים, נתוני 1963 והתחזית ל-1964 ו-1965

(מיליוני ל"י)

1965 במחירי 1964	1964		1963	
	במחירי שוטפים	במחירי 1963		
ה מקורות				
9,940	9,100	8,820	7,940	התוצר הלאומי הגולמי (במחירי השוק)
3,890	3,620	3,480	3,080	היבוא *
13,830	12,720	12,300	11,020	סך כל המקורות
ה שימושים				
6,490	5,950	5,720	5,160	הצריכה הפרטית
2,240	2,090	1,970	1,810	הצריכה הציבורית
2,800	2,690	2,600	2,240	ההשקעה הגולמית
2,300	1,990	2,010	1,810	היצוא *
13,830	12,720	12,300	11,020	סך כל השימושים
2,496	2,352	2,260	2,123	הצריכה הפרטית לנפש (בל"י)
3,358	3,177	3,039	2,868	הצריכה הכוללת לנפש (בל"י)

* ההפרש בין נתוני היבוא והיצוא בלוח זה לנתונים בלוח מאזן התשלומים מקורו בהנדרות שונות של הוצאות הסוכנות.

לוח 2

המקורות והשימושים — שיעורי גידול, שיעורי 1963 והתחזית ל-1964 ו-1965

(אחוזים)

1964 לעומת 1963				
אחוז העלייה הריאלית	גידול נומינלי	עליית מחירים	גידול ריאלי	
ה מקורות				
9.2	14.6	3.2	11.1	התוצר הלאומי הגולמי
7.5	17.5	4.0	13.0	היבוא
8.7	15.4	3.4	11.6	סך כל המקורות
ה שימושים				
9.0	15.3	4.0	10.9	הצריכה הפרטית
7.0	15.6	5.9	8.8	הצריכה הציבורית
4.0	20.0	3.5	16.0	ההשקעה הגולמית
15.5	9.9	-1.0	11.0	היצוא
8.7	15.4	3.4	11.6	סך כל השימושים
6.1	10.8		6.5	הצריכה הפרטית לנפש

לוח 3

מאזן התשלומים, נתוני 1963 והתחזית ל-1964 ו-1965

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-)		1965	1964	1963	
מ-1964 ל-1965	מ-1963 ל-1964				
					יבוא
10.2	16.1	810	735	633	סחורות
-36.4	243.7	35	55	16	אניות ומטוסים
7.0	21.7	845	790	649	סך כל הסחורות
8.7	10.5	435	400	362	שירותים
7.6	17.7	1,280	1,190	1,011	סך כל היבוא
					יצוא
18.6	4.2	415	350	336	סחורות
12.7	17.5	355	315	268	שירותים
15.8	10.1	770	665	604	סך כל היצוא
-2.9	29.0	510	525	407	גרעון שוטף
-7.4	17.9	560	605	513	סך כל יבוא ההון
					שינוי ביתרות, תנועות הון לזמן קצר, טעויות והשמטות
-37.5	-24.5	50	*80	106	

* מתוך זה: 25 מיליון דולר גידול ביתרות נטו בפועל במערכת הבנקאות בישראל (לרבות בנק ישראל) ר"מ 55 מיליון דולר תנועות-הון אחרות לזמן קצר, טעויות והשמטות.

לוח 4

יבוא סחורות ושירותים, נתוני 1963 והתחזית ל-1964 ו-1965

העלייה או הירידה (-)		1965	1964	1963	
מ-1964 ל-1965	מ-1963 ל-1964				
					(מיליוני דולרים)
					(אחוזים)
20.0	27.1	90	75	59	נכסי תצרוכת
4.8	14.1	110	105	92	יהלומים נטו
10.4	17.7	425	385	327	חומרי גלם אחרים
-36.4	243.7	35	55	16	אניות ומטוסים
7.1	12.9	150	140	124	נכסי השקעה אחרים
10.0	11.1	55	50	45	דלק
6.8	22.2	865	810	663	סך כל היבוא, ברוטו
—	42.9	20	20	*14	בניכוי יבוא מוחזר ותיקונים
7.0	21.7	845	790	649	סך כל היבוא, נטו
8.7	10.5	435	400	362	שירותים
7.6	17.7	1,280	1,190	1,011	סך כל היבוא

* התיקון נובע בעיקרו מההכרז בהגדרת היבוא בסמטיסטיקה של סחור חוץ לעומת הסמטיסטיקה של מאזן התשלומים.

לוח 5

יצוא הסחורות, נתוני 1963 והתחזית ל-1964 ו-1965

העלייה או הירידה (–)		1965	1964	1963	
מ־1964 ל־1965	מ־1963 ל־1964				
(אחוזים)		(מיליוני דולרים)			
12.5	15.4	135	120	104	יהלומים
21.2	15.4	200	165	143	מוצרי תעשייה ללא יהלומים
17.5	15.4	335	285	247	סך כל מוצרי התעשייה
25.0	–30.6	65	52	75	פרי הדר
15.4	–7.1	15	13	14	תוצרת חקלאית אחרת
23.0	–26.0	80	65	89	סך כל התוצרת החקלאית
18.6	4.1	415	350	336	סך כל יצוא הסחורות

לוח 6

היבוא והיצוא של השירותים, נתוני 1963 והתחזית ל-1964 ו-1965

העלייה או הירידה (-)		1965	1964	1963	
מ־1964 ל־1965	מ־1963 ל־1964				
(אחוזים)		(מיליוני דולרים)			ה י ב ו א
12.5	15.9	90	80	69	תחבורה
12.5	5.2	45	40	38	תיירות
—	9.4	35	35	32	ביטוח
6.2	11.1	85	80	72	הון
8.7	8.5	125	115	106	ממשלה ל.ג.מ.א.
10.0	11.1	55	50	45	שירותים אחרים
8.8	10.5	435	400	362	סך כל יבוא השירותים
					ה י צ ו א
15.4	14.0	150	130	114	תחבורה
15.3	22.6	75	65	53	תיירות
14.3	12.9	40	35	31	ביטוח
—	15.4	30	30	26	הון
—	33.3	20	20	15	ממשלה ל.ג.מ.א.
14.3	20.7	40	35	29	שירותים אחרים
12.7	17.5	355	315	268	סך כל יצוא השירותים
-5.9	-9.6	80	85	94	עודף היבוא על היצוא

יבוא ההון, נתוני 1963 והתחזית ל-1964 ו-1965

העלייה או הירידה (-)		1965	1964	1963	
מ־1964 ל־1965	מ־1963 ל־1964				
(אחוזים)		(מיליוני דולרים)			
					תקבולים חד צדדיים
-5.9	-7.6	80	85	92	העברות על ידי פרטים
—	—	140	140	139	פיצויים אישיים מגרמניה
-40.0	-10.7	15	25	28	שילומים מגרמניה
					העברות מוסדות ומענק ממשלת
-5.6	-1.1	85	90	91	ארצות הברית
-5.9	-2.9	320	340	350	1. סך כל התקבולים החד-צדדיים
					תנועות הון לזמן קצר
					ובינוני, תקבולים על
					חשבון הלוואות והשקעות
25.0	33.3	25	20	15	עדפי מזון מארצות הברית
25.0	14.3	50	40	35	א.י.ד. בנק יציב
33.3	-21.0	20	15	19	הבנק העולמי
—	13.9	90	90	79	מילוה העצמאות והפיתוח
-20.0	5.6	120	150	142	השקעות מחוץ לארץ
-25.9	53.4	100	135	88	הלוואות אחרות
					2. סך כל התקבולים על חשבון
-10.0	19.0	405	450	378	הלוואות והשקעות
					תשלומים על חשבון
					הלוואות והשקעות
—	81.8	20	20	11	בנק יציב
7.1	25.0	75	70	56	מילוה העצמאות — המרה ופירעון
-16.7	76.5	25	30	17	השקעות בחוץ לארץ
-30.8	-48.0	45	65	125	הלוואות אחרות *
					3. סך כל התשלומים על חשבון
-10.8	-11.5	165	185	209	הלוואות והשקעות
-9.4	56.8	240	265	169	4. סך כל תנועות ההון נטו (2-3)
-7.4	16.5	560	605	519	5. סך כל יבוא ההון נטו (1+4)
-2.9	29.0	510	525	407	6. גירעון במאזן השוטף
					7. שינוי ביתרות נטו וטעויות
-37.5	-28.6	50	80 **	112	והשמטות (5-6)

* כולל פירעון מוקדם של חובות בסך 50 מיליון דולר בשנת 1963, ו-10 מיליון דולר בשנת 1964.
 ** מתוך זה: 25 מיליון דולר גידול ביתרות נטו בפועל במערכת הבנקאות בישראל (לרבות בנק ישראל) ו-55 מיליון דולר תנועות הון אחרות לזמן קצר, טעויות והשמטות.

אומדן ההשקעות בענפי המשק, נתוני 1963 והתחזית ל-1964 ו-1965

העלייה או הירידה (-)		1965	1964		1963	
מ-1964 ל-1965	מ-1963 ל-1964	במחירי 1964	במחירי שוטפים	במחירי 1963		
(מיליוני ל"י במחירים קבועים)						(אחוזים)
6.7	6.6	160	150	145	136	חקלאות
-23.5	-37.5	65	85	80	128	השקיה
4.5	6.0	460	440	425	401	חרושת
-41.2	27.0	**50	*85	*80	63	מכרות, מחצבים וקידוחים
76.9	—	115	65	65	65	חשמל
-25.7	233.3	130	175	170	51	אניות ומטוסים
תחבורה יבשתית, כבישים ונמלים,						
12.7	34.7	445	395	380	282	(כולל דואר)
2.7	10.1	405	380	370	336	מסחר ושירותים
סך הכל						
3.0	17.3	1,830	1,775	1,715	1,462	למעט בנייה למגורים
4.8	10.3	325	310	300	272	בנייה ציבורית
3.4	9.4	460	445	430	393	בנייה פרטית
4.0	9.8	785	755	730	665	סך כל הבנייה למגורים
סך כל						
3.4	14.9	2,615	2,530	2,445	2,127	ההשקעות בציוד ומיבנים
12.5	31.4	180	160	155	118	השקעה במלאי
3.9	15.8	2,795	2,690	2,600	2,245	סך כל ההשקעה הגולמית

* אינו כולל השקעות בחיפושי נפט בסך 9 מיליון ל"י ובמחקרים בסך 4 מיליון ל"י.
 ** אינו כולל השקעות בחיפושי נפט בסך 23 מיליון ל"י ובמחקרים בסך 3 מיליון ל"י.

**ההכנסה הלאומית והתוצר הגולמי במחירים שוטפים,
נתוני 1963 והתחזית ל-1964 ו-1965**

העלייה או הירידה (-)		1965 *	1964	1963	
מ־1964 ל־1965	מ־1963 ל־1964				
(אחוזים)		(מיליוני ל"י)			
14.7	15.3	10,440	9,100	7,889	התוצר הלאומי הגולמי (בצד ההכנסות)
14.9	17.3	-965	-840	-716	בניכוי : בלאי
14.7	15.2	9,475	8,260	7,173	התוצר הלאומי הנקי
17.7	16.9	** -1,430	** -1,215	-1,039	בניכוי : מסים עקיפים נטו
14.2	14.8	8,045	7,045	6,134	הכנסה לאומית
9.8	10.3	3,059	2,785	2,524	הכנסה לאומית לנפש בל"י

* בהנחה של עליית המחירים בשיעור 5 אחוזים.
** בהנחה של נידול בשיעור 20 אחוזים במיסים הרשויות המקומיות.

ההכנסה הלאומית והפרטית, נתוני 1963 והתחזית ל-1964 ו-1965

העלייה או הירידה (-)		1965	1964	1963	
מ־1964 ל־1965	מ־1963 ל־1964				
(אחוזים)		(מיליוני ל"י)			
14.2	14.8	8,045	7,045	6,134	ההכנסה הלאומית
19.1	20.2	530	445	370	בתוספת העברות הסקטור הציבורי לציבור
13.2	2.7	-215	-190	-185	בניכוי : ההעברות מהציבור לסקטור הציבורי
16.7	27.7	-70	-60	-47	הכנסות הסקטור הציבורי מרכוש
14.5	15.4	8,290	7,240	6,272	ההכנסה הפרטית ממקורות פנים
21.7	27.5	-1,150	-945	-741	בניכוי : מס הכנסה, חיסכון חובה ומילווה קליטה
11.1	11.1	-200	-180	-162	תשלומים לביטוח לאומי
13.5	13.9	6,940	6,115	5,369	ההכנסה הפרטית הפנויה ממקורות פנים
-2.2	-2.9	660	675	695	העברות ופיצויים אישיים מחוץ לארץ נטו
—	1.6	125	125	123	העברות מלכ"ר מחוץ לארץ
11.7	11.8	7,725	6,915	6,187	סך כל ההכנסה הפרטית הפנויה
					הצריכה הפרטית
2.6	3.1	88.2	86.0	83.4	כאחוז מסך ההכנסה הפרטית הפנויה

החיסכון הלאומי הנקי, נתוני 1963 והתחזית ל-1964 ו-1965*

העלייה או הירידה (-)		1965	**1964	1963	
מ־1964 ל־1965	מ־1963 ל־1964				
(אחוזים)		(מיליוני ל"י)			
7.1	19.8	2,880	2,690	2,245	ההשקעה הגולמית
15.1	17.0	-965	-840	-716	בניכוי : בלאי
3.5	21.0	1,915	1,850	1,529	ההשקעה הנקייה
-3.7	28.3	-1,570	-1,630	-1,270	בניכוי : עודף היבוא
56.8	-15.1	345	220	259	החיסכון הלאומי הנקי
23.6	8.7	1,310	1,060	975	החיסכון הלאומי הגולמי
7.7	-5.7	12.5	11.6	12.3	החיסכון הלאומי הגולמי כאחוז מהתוצר הגולמי
-8.3	4.3	13.3	14.5	13.9	ההשקעה הנקיה כאחוז מהמקורות
50.0	-33.3	3.6	2.4	3.6	החיסכון הלאומי הנקי כאחוז מהתוצר הנקי

* הנתונים על החיסכון מחושבים כשארית של כלל המערכת. על כן שינויים קלים יחסית בנתונים האחרים משפיעים במידה רבה על נתון זה.
 ** הלוח חושב מתוך הנחה שעליית מחירי ההשקעה תהיה בשיעור של 8.5 אחוזים בממוצע בשנת 1964 ושל כ-3 אחוזים בשנת 1965.

ההתרחבות המוניטרית לפי מקורות ומרכיבים, 1963 ו-1964

(מיליוני ל"י)

אומדן היתרה לסוף 1964	1964	1963		
		ללא פירעון מוקדם		
ה מקורות				
1,534	50	*222	371	צבירת מט"ח
204	70	*119	-30	חוב הממשלה נטו
1,140	190	160	—	אשראי לציבור ממערכת הבנקאות **
-171	-71	-65	—	גורמים אחרים נטו
2,707	239	436	—	סך המקורות
ה מרכיבים				
622	97	116	—	מזומנים
1,096	12	237	—	פקדונות עובר ושב
1,718	109	353	—	סך אמצעי התשלום
637	125	86	—	פז"ק ותמ"מ
302	5	-3	—	פקדונות בלתי נזילים אחרים **
989	130	83	—	סך כל הפקדונות הבלתי נזילים
2,707	239	436	—	סך כל המרכיבים
הגידול באמצעי התשלום —				
—	191	351	—	(ממוצע שנתי בהשוואה לממוצע שנתי)

* לאחר פירעון מוקדם של חובות הממשלה לתוך לארץ בסך 148.7 מיליון ל"י.
** בצד המקורות, נוכח האשראי מפקדונות הציבור לסתם הלוואות, ובצד המרכיבים נוכח פקדונות אלה.